

Jiří Kylián: Nemám strach, ale mám dost velké obavy

Tanec a politika

FOTO ARCHIV / PHOTO ARCHIVE

— VLADIMÍR HULEC —

Rozhovor s Jiřím Kyliánem vznikl v létě souběžně s předchozím kulatým stolem o vztahu tanečního/performančního umění a politiky. Dopisovali jsme si mailem. Otevírali jsme stejná témata, kladli si stejné otázky. Já v Praze, Jiří Kylián doma v Haagu.

Pane Kyliáne, může být tanec vůbec politický?

Může, ale jiné divadelní formy: činohra, opera, musical, jsou pro vyjádření politických názorů mnohem vhodnější.

To samozřejmě implikuje otázku, zda může být tanec/divadlo/umění apolitické. Či dokonce má být... Jak to vidíte? Proč by mělo či nemělo být umění společensky angažované?

Tanec, divadlo a jakýkoli jiný umělecký projev může být, jaký chce. Je vždycky dobře umělecké projevy neznásilňovat, a dát jim co největší svobodu. Tanec je velmi osobní „vyznání“. Je mnohem

hlubší, než jakékoli politické harcování. V tanci (pokud ho bereme vážně) je soustředěno něco, co se naprosto vymyká jakémukoli politickému soupeření. Sociální angažovanost je naopak tanci velmi vlastní a leží přímo v jeho prapůvodu. Tanec je náš nejosobitější a nejintimnější komunikační prostředek. Politici na celém světě dennodenně dokazují, jak snadné je lhát – tanec to ale nikdy neuměl.

A pakliže se o to pokusí, bude nemilosrdně odhalen.

Mohli byste uvést konkrétní příklady politického divadla/tance/performance, které máte

Jiří Kylián: I'm not afraid, but I'm quite worried — VLADIMÍR HULEC —

This interview with the choreographer Jiří Kylián was created in parallel with the previous round table about the relationship of dance / performance art and politics. We corresponded by e-mail in the summer of this year (2020). We opened the same topics with the same questions as between the others. I was sitting in Prague, Jiří Kylián at his home in The Hague.

Mr. Kylián, can dance be political at all?

It can, but other theatrical forms: drama, opera, musical, are much more suitable for expressing political views.

This, of course, implies the question of whether dance / theatre / art can be apolitical. Or should it even be... How do you see it? Why should or shouldn't art be socially engaged?

Dance, theatre and any other artistic expression can be whatever it wants to be. It is always good not to violate artistic expressions, and to give them as much freedom as possible.

Dance is a very personal "confession". It is much deeper than any political wandering. There is something concentrated in dance (if we take it seriously) that is completely beyond any political rivalry. Social engagement, on the other hand, is

very inherent in dance and lies directly in its origin. Dance is our most distinctive and intimate means of communication. Every day, politicians around the world are proving how easy it is to lie – but dance has never been able to do that.

And if it tries to do so, it will be ruthlessly exposed.

Could you give specific examples of political theatre / dance / performance that you are thinking of when we talk about this field of art?

Today, the so-called "pure dance" is almost non-existent. Many of the choreographies we see today are of more multimedia nature. It's the trend nowadays, and it's certainly good. But the elements we use are always secondary. The first thing is what we mean by that, what we want to express by that, and to what extent we will succeed ...!? I must admit that attempts to give dance some political paint have sometimes been successful. For both the audience as well as the critics. But artistically they always failed.

Which political or socially engaged work of art has impressed you recently?

Chinese artist Ai Weiwei is a man whose work is deeply ingrained in the political field. He doesn't flirt with politics. He experienced it first-hand. On top of that he is able to give his political views (or questions) tremendously impressive aesthetics. Is it commercial? Yes! Thankfully! Otherwise no one would notice him...

What should an artist or art group want to express by political theatre? Should they engage in direct politics, or rather support efforts

that have something to do with politics or civic engagement, but do not engage in direct political activities? How do you perceive the sixties (Living Theatre, etc.) in this context?

The 1960s were marked by a "loud cry" of artists of many disciplines. They were influenced not only by the free-thinking of this era, but above all by its political instability: the Cuban crisis, the assassination of John F. Kennedy, the Chinese revolution of Mao Ce-Tung, racial unrest after the assassination of Martin L. King, the Vietnam War, the Paris student revolt, the invasion of Czechoslovakia in 1968 ...!

Are the sixties inspirational for you, or has it been too long and the artistic tendencies then are incomparable to today?

The reactions of artists and other creative personalities living in this infamous but extremely exciting time were largely politico-social. The variety, imaginativeness and persuasiveness of many of these art products were unimaginably impressive, even stunning. We, who were allowed to experience this era, are still melting from it to this day ...!

Today's situation is different, but still somehow similar. The world is hurtling where it has hurtled so many times – straight into the abyss of doom! Today's Communist-Fascist pressure from the right and from the left threatens to crush us. It is just as unbearable as years ago ...!

The 1960s were for all of us, who were lucky enough to experience Semafor Theatre, Beatles, Woodstock, Living Theatre, films of Fellini, Bergman, Pasolini and many other absolutely unique artistic experiences, a time of "revival".

na mysl, když se o tomto směru umění bavíme?

V dnešní době už takzvaný „čistý tanec“ skoro neexistuje. Mnoho choreografií, které dnes vidíme, mají spíše multimediální charakter. Je to trend dnešní doby, a to je jistě dobře. Jenže prvky, které používáme, jsou vždycky druhořadé. Prvořadé je, co tím zamýšlíme, co tím chceme říct, a do jaké míry se nám to podaří...!?

Musím přiznat, že pokusy dát tanci jakýsi politický náter se někdy setkaly s úspěchem. A sice jak u publika, tak i u kritiky. Ale umělecky vždycky ztroskotaly.

Které politické či společensky angažované umělecké dílo na vás v poslední době zapůsobilo?

Čínský umělec Ai Weiwei je člověk, jehož tvorba je hluboce zaryta do politického pole. On s politikou nekoketuje. On ji zažil na vlastní kůži. A k tomu je ještě schopen dát svým politickým názorům (či otázkám) ohromně působivou estetiku. Je komerční? Ano! Zaplatpánbů...! Jinak by si ho nikdo nevšiml...!

Co by měl politickým divadlem chtít umělec či umělecká skupina vyjádřit? Má se angažovat v přímé politice či spíše podporovat jevy, které mají s politikou či občanskou angažovaností něco společného, ale do přímých politických angažmá se nepouštějí? Jak v tomto kontextu vnímáte šedesátá léta (Living Theatre apod.)?

Šedesátá léta byla poznamenána „silným výkřikem“ umělců mnoha disciplín. Byli ovlivněni nejenom svobodomyšlností této éry, ale především její politickou labilitou: Kubánská krize, atentát na Johna F. Kennedyho, čínská revoluce Mao Ce-tunga, rasové nepokoje po zavraždění Martina L. Kinga, vietnamská válka, pařížská studentská revolta, napadení Československa v roce 1968...!

Jsou pro vás šedesátá léta inspirativní, anebo je to příliš dávno a se dneškem jsou již tyto umělecké tendence v nich neporovnatelné?

Reakce umělců a jiných tvůrčích osobností žijících v této neslavné ale nadmíru vzrušující době, měly z velké části politicko-sociální zaměření. Pestrost, nápaditost a přesvědčivost mnohých z těchto uměleckých produktů byla nepředstavitelně působivá, až ohromující. My, kterým bylo dopřáno tuto éru zažít, z ní tyjeme dodnes...!

Dnešní situace je sice jiná, ale přece jen jaksi podobná. Svět se řítí tam, kam

se už tak mnohokrát řítí – do řiti! Dnešní Komunisticko-fašistický tlak zprava i zleva nás hrozí rozdrtit. Je zrovna tak nesnesitelný jako před léty...!

Šedesátá léta byla pro nás všechny, kteří jsme měli to štěstí zažít Semafor, Beatles, Woodstock, Living Theatre, filmy Felliniho, Bergmana, Pasoliniho a spoustu jiných absolutně ojedinělých uměleckých zážitků, dobou „obrození“.

A jak je to s politickým angažmá tanečního světa?

Když jsme byli v roce 1982 s Nizozemským Tanečním Divadlem pozváni na festival Pražské Jaro, naše představení nemělo vůbec žádný politický cíl. Ale jen skutečnost, že na tento prestižní festival byl pozván ansábl vedený „uprchlíkem a zrádцем vlasti“, tedy mnou, měla jakýsi kulturně-politický dosah.

Když jsme v roce 1986 organizovali první taneční festival australských praobyvatelů, takzvaných Aboriginců, neměl jsem vůbec žádné politické ambice. Ale politický element v tom automaticky byl. Tato událost probudila neobyčejný zájem australské veřejnosti o kulturní odkaz a tradice Aboriginců. Jejich kulturní dědictví, které bylo nashromážděno za nějakých padesát tisíc let, je dodnes soustavně ničeno bílými přistěhovalci. Neuvěřitelně dlouhodobá zkušenost Aboriginců, zkoumajících možnosti jejich koexistence s prostředím, ve kterém žijí, aniž by ho ničili, je naprosto ojedinělá. Australští praobyvatelé po tisíciletí odmítají jakékoli technologické vymoženosti. Soustřeďují se jen na to, aby žili v souladu se vším, co je obklopuje. Je to skutečně ojedinělý a unikátní lidský projekt.

Náš zájem o jejich kulturu na tyto kvality poukázal, což také zapříčinilo jisté politické úpravy.

Jsem choreograf a necítím se povolán mluvit za jiné umělecké obory. Nelze házet vše do jednoho hrnce. Je důležité rozlišovat ojedinělost a specifickou uměleckých disciplín, a dát jim možnost co nejsvobodnějšího vyjádření. Jak jsem už zmínil, jisté umělecké formy jsou vhodnější pro vyjadřování politických přesvědčení, jiné méně. Tanec je už kvůli své závislosti na intimním a ryze osobním projevu jedince příliš zranitelný, aby se měřil s bezohledností politických rivalit.

Myslím, že by nebylo špatné, kdyby měli politici povinné hodiny tance – minimálně třikrát týdně!

Speciálně taneční tvůrci a osobnosti performing arts se hodně angažují v hnutí LGBT, účastní se Gay Pride apod. Je právě toto cesta

pro politický tanec a společenské angažmá?

Byl jsem ředitelem Nizozemského Tanečního Divadla dvacet čtyři let (1975–1999). Za tuto dobu jsme vytvořili nescetné množství produkcí zabývajících se touto problematikou. NDT zaměstnávalo tanečnický z minimálně sedmnácti zemí, reprezentující všechny lidské rasy a jakákoliv jejich sexuální orientace byla vždy a bez výjimky tolerována.

Účastníte se těchto a podobných akcí a aktivit?

Protestních akcí bojující za toleranci LGBT se nezúčastňuji.

Jak vnímáte vztah umění a politika, angažované umění a divák?

Vy pořád o politice. To je samozřejmě důležité, ale umění má za úkol zabývat se věcmi, které zasahují daleko hlouběji a které se zabývají mnohem závažnějšími lidskými problémy než kdejaká politická přestrelka. Nechte dělat každého, co umí a na co má. Nejhorší je, když lidé dělají něco, co sice odpovídá jejich ambicím, ale nikoliv jejich talentu. To je ta skutečná „metla lidstva“. Amatérismus vidíme jak v politice, tak i v kumštu. V NDT jsme si dali za úkol dát členům ansámblu možnost nalézt své skutečné nadání a vytvořit zázemí, ve kterém by se jejich talenty optimálně uplatnily.

A co česká společnost? Co konkrétního považujete za zásadní v české společnosti, v čem by mohli/měli být umělci angažováni?

O českých politicko-kulturních poměrech nevím skoro nic, a v dohledné době se to asi moc nezmění. Snad víte, že jsem v osmdesátých letech založil v Praze nadaci nesoucí mé jméno. Tato nadace nemá žádné politické ambice. Funguje pouze jako informační středisko, poskytující zájemcům informace o tanečním umění a o uměleckých disciplínách s ním spojených: hudba, design, architektura, osvětlení, literatura a snad ještě jiné obory.

Je doba pro politické / společensky angažované divadlo?

Ano, v nynější době je hlas divadel důležitější a aktuálnější než kdykoli dříve. Divadla jsou teď však kvůli virové pandemii buď zavřená, nebo pouze pootvěřená. Tato skutečnost se bohužel stala symbolem impotence dnešní doby. Nynější politická situace je čím dál tím víc extremistická. Komunisticko-fašistické strany vyrůstají jako houby po dešti a jejich jed je cítit všude.

Nemám strach, ale mám dost velké obavy. ☒

And what about the political engagement of the dance world?

When we were invited to the Prague Spring Festival with the Dutch Dance Theatre in 1982, our performance had no political goal at all. But only the fact that an ensemble led by a “refugee and traitor to the country”, i.e. me, was invited to this prestigious festival had a kind of cultural and political impact.

When we organized the first dance festival of Australian original inhabitants, the so-called Aborigines, in 1986, I had no political ambitions whatsoever. But the political element was automatically in it. The event aroused extraordinary interest among the Australian public in the cultural heritage and traditions of the Aborigines. Their cultural heritage, which has been accumulated over some fifty thousand years, still keep being constantly destroyed by white immigrants. The incredibly long experience of the Aborigines, exploring the possibilities of their coexistence with the environment in which they live without destroying it, is absolutely unique. For millennia, Australian Aborigines have rejected any technological advances. They focus only on living in harmony with everything around them. It is a truly unique human project.

Our interest in their culture pointed to these qualities, which also caused some political adjustments.

I am a choreographer and I do not feel called to speak for other artistic fields. You can't throw everything in one pot. It is important to distinguish the uniqueness and specificity of artistic disciplines, and to give them the opportunity to express themselves as freely as possible. As I mentioned, certain art forms are more suitable for expressing political beliefs, others less so. Due to its dependence on the intimate and purely personal expression of an individual, dance is already too vulnerable to be measured with ruthlessness of political rivalries.

I don't think it would be a bad idea if politicians had compulsory dance classes – at least three times a week!

Especially dance creators and performing arts personalities are very involved in the LGBT movement, participate in Gay Pride, etc. Is this the path for political dance and social engagement?

I was the director of the Dutch Dance Theatre for twenty-four years (1975–1999). During this time, we have created countless productions dealing with this

issue. The NDT employed dancers from at least seventeen countries, representing all human races, and whatever their sexual orientation was, it has always been tolerated without exception.

Do you participate in these and similar events and activities?

I do not take part in protests fighting for LGBT tolerance.

How do you perceive the relationship between art and politics, engaged art and the audiences?

You're still about politics. This is important, of course, but the task of art is to deal with things that go much deeper and that deal with much more serious human problems than any political shootout. Let everyone do what they can do and what they are good at. The worst thing is when people do something that matches their ambitions, but not their talent. This is the real “scourge of humanity.” We see amateurism in both politics and art. At NDT, we set ourselves the task of giving the members of the ensemble the opportunity to find their true talents and create an environment in which their talents would be optimally applied.

And what about the Czech society? What specifics do you consider essential in Czech society, in what way artists could / should be involved?

I know almost nothing about the Czech political-cultural situation, and that probably won't change much in the foreseeable future. Perhaps you know that in the 1980s I started a foundation in Prague bearing my name. This foundation has no political ambitions. It functions only as an information centre, providing those interested with information about the art of dance and the artistic disciplines associated with it: music, design, architecture, lighting, literature and perhaps other fields.

Is this the time for political / socially engaged theatre?

Yes, nowadays the voice of theatre is more important and topical than ever before. However, theatres are now either closed or only partially open due to a viral pandemic. Unfortunately, this fact has become a symbol of the impotence of our time now. The current political situation is becoming increasingly extremist. Communist-fascist parties are growing like mushrooms after the rain and their poison can be smelled everywhere. I'm not afraid, but I'm quite worried. ☒

JIRÍ KYLIÁN: EAST SHADOW (GARY CHRYST AND SABINE KUPFERBERG). FOTO JASON AKIRA SOMMA

JIRÍ KYLIÁN: EAST SHADOW (GARY CHRYST AND SABINE KUPFERBERG). PHOTO JASON AKIRA SOMMA

Copyright of Tanecni Zona / Dance Zone is the property of Spolek pro Podporu Vydavani Revue Soucasneho Tance and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.